

LIBRIS

We know
books

Coperta
și redactor de carte:
Nicolae Tzone

Fotografie:
Adrian Stoicoviciu

© Editura Vinea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României /
DOBRE ANA

IOAN ES. POP : CAPTIV ÎN PARADISUL INFERNULUI

/ Ana Dobre. - București : Editura Vinea, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-973-698-725-0

821.135.1.09

Ana Dobre

Ioan Es. Pop:
captiv în paradisul infernului

Editura Vinea
București 2025

CUPRINS

Cuvânt înainte:

Ioan Es. Pop – primul an de eternitate/ 5

Capitolul I

Ioan Es. Pop – Răsfrângeri:**Par lui mème // Par les autres/ 09**

1. Portrete, autoportret/ 15
2. Eu-Tu, Eu-Acela/ 20
3. Devino ceea ce ești!/ 24
4. Lecturi, modele,
descoperirea vocii interioare/ 27
5. Septembrie 1989: evadarea din Ieud,
sosirea la București/ 35
6. Debutul/ 49
7. Poet și poezie/ 63
8. Generația '80 sau generația '90?/ 74
9. Fotografie de grup/ 89
10. Spovedania publică.
Un Tezeu rătăcit în labirint/ 3
11. 19 iunie 2024/ 101

Capitolul II

Poezia – Drumul spre Emaus**al lui Ioan Es. Pop/ 103**

1. Conjectură, conjecturi/ 103
2. Ochire comparatistă: vremuri și poeți/ 104
3. În lecturi (in)fidele, lecturi posibile/ 107

4. Ieudul fără ieșire –
configurarea spațiului critic:
reflectări și refractări/ 118
5. Ieudul fără ieșire –
constituirea mitologiei personale;
prizonier al limitei.
Anatomia trupului sufletească al poeziei/ 125
6. Porcec – o parabolă a inadaptatului/161
 - a. Geneză: căutări, aspirații, ideal/161
 - b. Poetica inadapării/ 166
7. Pantelimon 113 bis –
„reportajul unei apocalipse”/ 193
8. Petrecere și pe trecere de pietoni/ 223
9. „... o lecție despre felul cum poate fi temperat
cu folos excesul de orgoliu”/ 245
10. Unelte de dormit –
o psihologie a adâncurilor/ 260
11. Arta fricii –
„refuzul transformării în pasivul pur”/ 274
12. Un somn pe scaunul electric –
acomodarea în moarte/ 283
13. Poezia – lungul drum spre realitatea eului/ 288

Bibliografie/ 307

Fișă biografică/ 315

CAPITOLUL I

IOAN ES. POP – RĂSFRÂNGERI:
PAR LUI MÊME // PAR LES AUTRES

„poate de asta am venit pe lume:
să leg văzutele de nevăzut.
sunt martorul tăcut și fără nume
ce vede viitorul în trecut.”

Ioan Es. Pop

Confesiunile sunt o *spovedanie*, implicând, în totalitate, ființa celui care comunică, *împărtășindu-se*, cu ceilalți. Sinceritatea este, deopotrivă, a omului și a poetului. Unei întrebări ca aceasta: „Credeți că poezia vă ajută să fiți, în mod intim și veridic, sincer? Sau, dimpotrivă, aceasta vă servește drept mască modelată estetic?”, adresată în cadrul chat-ului cu scriitorii de Iulia Iarca, Ioan Es.Pop îi răspundea: „Sinceritatea ne duce în cârcă pe cei mai mulți dintre noi, dar ea nu are valoare poetică în sine. Am văzut autori care și-au descris traumele fizice sau psihice cu acuratețe, însă sinceritatea descrierii nu i-a condus la cine știe ce realizare literară. Aici, am putea introduce o alăturare de termeni care ne-ar folosi mai mult: sinceritatea ficțiunii.”. În raport cu sine, în creație, sinceritatea este esențială, poezia neputând exista în afara unei absolute sincerități, dar nu suficientă. Totodată, ultima mărturisire incumbă ideea *fețelor jupuite*: „Apropo de mască, umblu cu ea pe figură de mic, așa că, atunci când ies în lume, nici măcar nu o mai pot desprinde. Ar trebui să o dau jos cu pielea.”, masca *personei*, așadar, care ocultează *umbrele*, folosindu-le potențialul în creație.

Liminara sinceritate este conținută în chiar titlul ales, *Fete jupuite* (2015), pentru reunirea celor 12 interviuri-dialoguri (în fapt, 13, dacă acceptăm cele două părți ale dialogului de pe chat-ul

cu scriitori independente), convorbiri purtate de Ioan Es. Pop între 2000-2014, cu alți literați. Metafora i se aplică, întâi de toate, lui însuși: fiecare convorbire, care-l dezvăluie și-l revelează din diferite puncte de vedere, înseamnă *jupuirea* unei *fețe*, exuviile lui, pentru a ajunge la alta, în efortul de a accede nu numai la esență, ci la chintesența personalității sale. Destăinuirea, spovedania nu sunt simple schimburi de cuvinte, ci cu facilitatea conversației banale, *la o cafea*, ci dialoguri autentice, în rezonanță tensiunii platoniciene, întrucât există o *maieutică*, o modalitate de apropiere de adevărul personal, de Sinele unic, etern.

Complexitatea relațiilor pe care le presupune modul lui Ioan Es. Pop de a dialoga cu semenul său, fratele întru literatură, în sistem deschis, are rezonanța complexității relației Eu-Tu, pe care Martin Buber o medita astfel: „Concepția antropologică, care vede omul în conexiune cu Ființa, trebuie să considere această conexiune ca realizabilă, în grad suprem, numai în sistem deschis. Conexiune nu poate să însemne decât conexiune cu situația mea integrală de om. Nu putem debarasa de situația omului nici lumea lucrurilor, nici pe cea a semenilor și a comunității, nici misterul care-i indică omului că există nu numai un dincolo de lucruri și de oameni, ci și un dincolo de sine. Omul nu poate parveni la existență decât dacă tot ceea ce are raport cu situația sa devine existență, adică dacă toate genurile de relații, care-i constituie viața, devin esențiale.”

Omul autentic, cel care evoluează în sensul devenirii sale, devenind ceea ce este (Pindar: Devino ceea ce ești!), nu exclude din devenirea sa conexiunile complexe cu sine, cu celălalt, de tipul Eu-Tu, Eu-Acela, pentru că dialogul esențial presupune această relaționare în cadrul căreia „barierele persoanei sunt efectiv rupte”, cum observa Ștefan Aug. Doinaș, luând naștere un fenomen unic: „Celălalt este prezent în fața lui Eu, ca un Tu care i se adresează în mod concret, nu ca o creație a imaginației sale, nici ca un simplu sentiment al apariției lui, cu atât mai puțin

ca obiect de cunoaștere; ci ca termen al unei stări de grație, în care, odată cu revărsarea din sine a lui Eu, odată cu misterul esențial al acestuia, persoana învață misterul complet al lui Tu care-i vine în întâmpinare.”

Fețe-le jupuite pot fi considerate, în sens jungian, ca măști, relevând aparentul *personei*, măști care ascund, ocultează *umbrele* – aluviunile sufletului, neliniștile, angoasele, tot ceea ce, conștient, Eul consideră ca ineficiente în afirmarea (Ioan Es. Pop îi spune *adaptare*) socială. Procesul de armonizare presupune echilibrarea părții vizibile, *persona*, cu cele oculate, *umbrele*, din aisbergul ființei.

Ca poet de o sinceritate, uneori, sinucigașă, Ioan Es. Pop își valorifică potențialul *umbrelor*, fiindcă, în aceste frici, atavisme, subzistă ceva esențial din personalitatea unei ființe, de care nu poate face abstracție. Aducându-le la vedere, vorbind despre ele, denunțându-le, el se eliberează, obține un *catharsis* personal și, în acest fel, le poate exorciza, metamorfozându-le în poezie. Realul se transcende, sensul se reliefează prin conectarea evenimentului personal, în registru arhetipal.

Fiind o relație ontologică, de cunoaștere și participare, relația Eu-Tu, Eu-Acela, spune Martin Buber, se denotă ca un fenomen prin excelență particular, fapt fundamental al existenței, „omul între oameni”, în interiorul căruia niciunul dintre ei nu poate fi considerat separat, întrucât, în sine, „nu sunt decât abstracțiuni care s-au impus”. Cu un plus de nuanțare: „Individul este un fapt de existență în măsura în care intră într-o relație vie cu alți indivizi; societatea este un fapt de existență în măsura în care se constituie în unități vii de relații”.

Lumea oamenilor înseamnă fiecare ființă, fiecare Eu, participant la existență, particularitatea rezidând în aceea că, de la o ființă la altă ființă, se petrece un lucru fără seamăn în natură, anume, *limbajul*, „semn și mijloc”, expresie și conținuturi vehiculate pentru deplina comunicare – dialog și *cuminecare*. În intercomunicarea umană, pe drumul dialogului, ca un simbolic

drum spre Emaus, există anume trepte de cunoaștere, de armonizare, evoluție, pe de o parte, dar și, pe de alta, slăbiciune sau incomunicare. Rădăcina relației complexe Eu-Tu, Eu-Acela se află pretutindeni acolo unde *o ființă vede o altă ființă, alteritatea sa*, o altă ființă bine determinată, „pentru a comunica cu ea într-o sferă care le este comună, dar care depășește domeniile particulare ale uneia și celeilalte”. Sfera comună, „dominată prin existența omului ca om”, este ceea ce Martin Buber numește *opera lui între* (Entre-les-deux), „categorie primordială a realității umane”, deși realizată în grade diferite. Acest *Entre-les-deux*, „adevăratul loc și suport” a ceea ce se petrece între oameni, o „ontologie a intervalului” (Levinas), „locul geometric al spiritului ca ființă”, lasă loc unui *Al treilea autentic*, care ia naștere.

Dacă relația Eu-Tu este o „îmbrățișare trăită întru spirit”, Eu-Acela este una trăită ca experiență, cunoaștere, posesiune rațională. Dacă domeniul lui Tu este „sfera libertății și a răspunderii, a angajării în faptă, a deciziei și a destinului”, cel al lui Acela este supus *cauzalității, fatalității, arbitrarului*, ceea ce clarifică raporturile interpersonale – cele neesențiale *se petrec între indivizi*, relația autentică *se înfiripă între persoane*. Între esențial și neesențial, Eul alege; neputând rămâne în „văpaia relației esențiale”, el se deschide și relației cu Acela, păstrându-și, însă, independența și libertatea, înțelegând că „Acela e crisalida, Tu este fluturele”.

Complexitatea relației interpersonale, acel *L'Entre-les-deux*, implică, în sfera esențelor spirituale, prin transcendere, relația Eu-lui cu Dumnezeu, „eternul Tu”, Cel care constituie, simultan, „exclusivismul deplin și inclusivismul deplin”. Dar relația cu El nu e una de căutare, ci, arghezian, *de pândă*, „actele concrete ale angajării” fiind *rugăciunea și jertfa*.

Sugestiile psihanalitice de căutare a Sinelui în profunzimile ființei, în labirintul interior, care conotează simbolic *labirintul infinitului*, ca proces de cunoaștere-

autocunoaștere-recunoaștere, *teorii ale scufundării în sine*, ca și cele mistice, propovăduind contopirea extatică cu Dumnezeu, sunt contracarate, în reprezentarea ontologic-antropologică a lui Martin Buber, prin sugestia *revelării de sine a eternului Tu*, ce se adresează „persoanei pregătite să-L primească”, în *clipa de grație*, definită ca o continuă alternanță între actualitate și latență.

Kant, Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger își lasă umbra peste aceste gânduri ale lui Martin Buber. Totuși, acesta nu ajunge la negarea absolută a lui Dumnezeu, nu-i proclamă nici retragerea, nici moartea, nici *muritudinea*. Raportând adevărul existenței la conștiința mitică, el distingea *trei realități elementare: Creațiunea*, desemnând „dubla ieșire din sine a lui Dumnezeu spre lume”, atestare evidentă a existenței acesteia, *Revelația*, dubla Lui ieșire spre om, ce rezidă în „absența-prezența” lui Dumnezeu, în experiența rugăciunii și a ritului, și *Mântuirea*, mișcarea omului spre lume, constând în „aspirația spre utopie”.

Privită din perspectiva ecuației *cunoaștere-participare*, din punct de vedere gnoseologic, Eul, sinele individual, dobândește un „dublu statut”: *partener* în relația Eu-Tu, manifestată, deopotrivă, în limbaj și în viața socială; și *subiect* al cunoașterii/experienței, în relația Eu-Acela, Acela desemnând *tot ceea ce poate fi considerat ca obiect al cunoașterii*. Relația de participare se relevă între Eu și Tu, cea de cunoaștere, de apropiere, între Eu-Acela. Este, interpretează Ștefan Aug. Doinaș, „fenomenul unei experiențe, grație căreia Acela – care poate să fie orice obiect al lumii, orice alt individ, orice instituție socială, dar și orice sentiment al meu – poate să fie cunoscut, posedat, utilizat.”. Este relația pe care Emmanuel Levinas o caracterizează astfel: „Ființele omenești, despre care vorbim la persoana a treia, «el», «ea», «ei», «ele», ca și propriile mele stări psihologice, aparțin regatului lui Acela. Eul face experiența lor: el nu le explorează decât suprafața, el nu se angajează cu toată

ființa în această experiență și nu iese realmente din sine. Acela e un neutru. Neutrul sugerează că, în Acela, ființele nu sunt abordate în unicitatea lor, grație căreia ele sunt altele decât toate celelalte. Ele sunt lucruri de care dispunem, care contează ca masă într-o acțiune. Adevărata intenție a faptului de a cunoaște, care vizează pe celălalt ca independent și ca total *altul*, nu se împlinește, așadar, aici. Ființa se asimilează, se oferă nevoii în anonimul ei de marfă, în trecutul ei de «rezervă acumulată» sau în momentul de satisfacție care nu este un adevărat prezent.”

Față în față, cele două persoane, Eu-Tu, interacționează, „răspund fiecare la apelul celeilalte”, nu pentru că „ar fi înrudite”, ci tocmai pentru că „fiecare este radical alta față de cealaltă”. Relația, un „raport intuitiv de extremă intimitate”, este, așadar, „prezență, adresare reciprocă, în dialog”, cu acces adecvat la alteritatea celuilalt.

Regiunilor ontologice, extazelor timpului (prezent, trecut, viitor) le corespund aceste *trei relații* cu Dumnezeu – Creațiune-Revelație-Mântuire, mântuirea constând în „a învăța să spui Tu unui Acela”. Între om și om, relația esențială descrie modelul raportului dintre om și Dumnezeu. Invers, dinspre Dumnezeu spre om, raportul înseamnă „misiune și poruncă”, bazat pe *rugăciunea personală*. Omul, conchide Martin Buber, face, de fapt, experiența eternității printr-un „triplu act de imobilizare a fluxului temporal”. Citit de Ștefan Aug. Doinaș, ideatica este sintetizată astfel: „Creațiunea e trăită ca permanență a deja-existentului, Revelația e trăită ca imortalizare a unei clipe de grație, Mântuirea e trăită ca luare în posesie a viitorului în vederea creării unei lumi definitiv umanizate”.

Complexitatea acestor relații/interrelații se revelează în confesiunile și în opera poetului Ioan Es. Pop. Viața lui și viața poeziei sale se află într-un permanent tandem, interferență și suprapunere. Din interior, această relație se vede astfel: „Viața mea a fost foarte complicată, plină de spaime și decepții, cu dragoste puțină și cu destule umilințe. Mi-am transcris

experiențele în poezie și așa zice că, odată exprimate, ele au devenit mai suportabile. Acum, am îmbătrânit și nu mai trăiesc cutremurările de pe vremuri. Evenimentele se repetă, clișeele se înmulțesc, versurile nu mai au nici ele vibrația inaugurală de pe vremuri. Am început să mă vindec și n-am ce face. Mă repet și n-am ce face. Am fost scris în amănunt și am ajuns o copie.”

„Tot ce trăim lasă urme”, spune Eugen Ionescu; de aceea, tot ce trăim este important pentru devenirea interioară, punându-și amprenta și asupra devenirii în relație cu istoria, cu semenii. Tot ce trăiește un creator, în complexitatea relațiilor fundamentale Eu-Tu, Eu-Acela, se sublimază în creație, în *creația lui*, care devine arhetipul în care se transpune odată cu viața lui, cu întreaga lui viață.

01. Portrete, autoportret

Motto:

„...eu nu sunt un om echilibrat...”
„par tăcut pentru că nu sunt zgomotos,
dar nu sunt un taciturn”

Personalitate interogativă de o dramatică luciditate, personalitatea lui Ioan Es. Pop se reflectă *extrinsec*, în relație cu celălalt, uneori, un Tu, alteori, un Acela, relație care reflectă *dualitatea esențială*, în care lumea, natura, societatea se prezintă omului ca *prezență și angajare* socială, prin urmare, ca alteritate, având propriul sistem de referință, de percepere a realului și a realității, și, *intrinsec*, în relație cu Tu-ul personal, *înnăscut*.

Pentru Marius Chivu, care-l vede în manifestările exterioare ale *persona*, Ioan Es. Pop este un „spirit echilibrat într-o lume literară măcinată de invidie, interese meschine și partizanate de tot soiul”. Față de acest reflex al personalității sale, vizibile în interacțiunile aparentului, fiecare comunicând cu

celălalt pe baza impresiei/imaginii pe care și-o face despre celălalt, Ioan Es. Pop are propria autoscopie, o posibilă, prin luciditate, victorie personală asupra sieși, evidentă în strădania de a armoniza *persona* și *umbra* – *forța vitală subversivă*, cum consideră Verena Kast *umbra*, din constituția propriului eu: „...eu nu sunt un om echilibrat, doar că mi-am autoimpus ani de zile să simulez adaptarea, știind foarte bine că altfel nu voi supraviețui. Acest aparent echilibru este rezultatul unor ani lungi de exerciții de supraviețuire și adaptare. Așadar, știu să-mi controlez pornirile.”

Altă dată, în interviul cu Iolanda Malamen (*Poezia lucrează cu energii ațipite în omul comun*), autoscopia scormonea în profunzimile psihicului, realizând un autoportret al omului profund, ilustrând tipologia melancolicului: „Suntem în plină primăvară, dar primăvara nu priește oricui. Pentru sufletele ostenite, mai ales, fie că ele locuiesc în trupuri proaspete încă, fie că trupul le-a urmat și s-a ofilit și el, acest anotimp este neiertător. (...) Melancolicii se înviorează toamna, când lumea de afară se descărnează și începe să spună adio; în asemenea moment, insul melancolic dobândește puteri de care nu s-ar fi crezut în stare – și asta pentru că natura nu-l mai copleșește, ci-i oferă inițiativa. Melancolicul exploatează forța palorii. De aceea, cred, melancolicii nu mor îndeobște toamna, pe care o domină, în timp ce inșilor dinamici le este rareori dat să se despartă de noi primăvara, pentru că primăvara aparține vitalității lor, așa cum toamna aparține celor lipsiți de vitalitate. Nu oricine se naște în anotimpul favorit, dar mulți pleacă dintre noi în anotimpul cu care nu s-au înțeles prea bine niciodată. Iar cu poezia, ca și cu viața. Anotimpul poeziei mele începe toamna și se sfârșește primăvara.”

Nu lipsește din aceste autoportretizări succesive, concentrice, conștientizarea unui dublu. Există o *alteritate* a propriei persoane, în sensul rimbaldian – *Je suis un autre*. Sugestia unei deghizări („mă deghizez în om fără griji” și grijiile

parcă „mă ocolesc”, nu exclude efortul permanent spre armonizarea contrariilor). Echilibrului aparent, caracterului când taciturn („par tăcut pentru că nu sunt zgomotos, dar nu sunt un taciturn”), când exultant („Cineva m-a întrebat recent: «Cum o fi scris un om ca tine, luminos și vesel, versurile alea negre?»”), el îi alătură, într-o perspectivă simulant obiectivă, fără a-l opune, chipul *celuilalt Pop*, „pe care nu-l mai las să iasă în public, apare doar după lăsarea serii”.

Alcoolul este un personaj malefic în existența lui Ioan Es. Pop, asociat trecutului, pentru prezent, păstrând pentru sine cel mai puternic alcool – doar poezia. În acest fel, ar trebui înțeleasă și independența pe care și-o impune față de zeul modernității – banul. Între necesitate, înțeleasă ca necesarul traiului zilnic, așadar, supraviețuire, și lăcomia acumulării, ca scop în sine, el caută calea de mijloc, aceea care să-l armonizeze, deopotrivă, cu societatea și cu sine: „Și eu sunt dependent de bani și mă zbat să-i fac ca să supraviețuiesc. Pe de altă parte, mă număr totuși printre cei care își mai lasă o filă din viața lor de zi cu zi nescrisă de bani și de interese”.

Având sentimentul dominant că „scriitorii sunt, mai degrabă, niște nepământenii”, pe care-i *respectă și admiră*, Ioan Es. Pop lasă impresia unei duble situații, de *obiectivare*, în raport cu ceilalți, de *subiectivare*, în raport cu sine. Concepția despre poezie și creație este constantă, fără mari schimbări sau transmutații în timp. „Nu știu dacă despre poezie aflăm mai multe odată cu trecerea timpului.” Din planul generalului, ideatica revine în spațiul eului, care se include în complexul relațiilor Eu-Tu, Eu-Acela: „Suntem oarecum stăpâni asupra ei doar atunci când suntem inspirați și ne lășăm transfigurați de ea. Bătrânul Es. de astăzi, mai hârșit și mai puțin încordat decât tânărul Es. de acum treizeci de ani, duce dorul acelor vremuri și aceluși poet plin de neliniști și cutremurat de revelații, visător cu ochii larg deschiși și puternic grație tocmai slăbiciunilor sale. Poezia m-a ferit de multe dintre răutățile acestei lumi și m-a

încredințat de-a lungul anilor că am procedat corect atunci când am decis să nu mai fiu profesor și să devin scriitor.”

Axa dominantă a personalității sale rămâne *creativitatea*, conștientizarea harului care i-a dictat/impus devenirea: am devenit poet, spune el, „pentru că n-am fost în stare să devin altceva – ceferist, arhitect, muzician, gropar”. Fiind *cutremur al nervilor*, poezia, „dacă este adevărată”, „e mai puternică decât omul care a scris-o”, îl scrie pe el însuși, în aceeași măsură în care el o *transcrie*, ca *implorator*, „călător pe dinăuntru”, în subteranele propriei ființe labirintice. Între vocația de *explorator*, pe care o identifică la Peter Hurley (fotograf irlandez n.m.), și cea de *implorator*, în relație cu un cronotop – Bucureștiul, Ioan Es. Pop o apropiază pe cea din urmă: „Vocația mea este una de implorator, de călător pe dinăuntru și de om care umblă în genunchi mai degrabă decât pe picioarele lui, iar din genunchi Bucureștiul se vede mai puțin înălțător decât îl vede Peter. Bucureștiul meu este un pic mai tragic decât Bucureștiul lui.”

În privința raportului dintre realitate și ficțiune, decelat, în general, în (re)amintirile/rememorările unui om, Ioan Es. Pop nu e departe, în felul de a înțelege filtrarea, decantarea lor, de Gabriel Garcia Marquez, cu sublinierea faptului că reprezentarea realității este, întotdeauna, în funcție de sistemul de referință al fiecăruia: „Pentru un poet e mai multă ficțiune decât pentru un măcelar, pentru măcelar e mai multă realitate decât pentru poet. De fapt, pentru ultimul, aceasta e și cea mai mare dramă: că ajunge să le confunde și să creadă că una e alta sau că, fundamental, sunt ambele același lucru.”

În retrospectivă, el decelează etapele, treptele de formare, așezate, ca-ntr-un scenariu de inițiere, în desenul vieții și al destinului: „Am un an și sunt captiv într-un leagăn, am doi și încă sunt prizonierul neputinței de a vorbi, șapte și sunt întemnițat într-o pădure lângă care îmi pasc vitele, doisprezece și sunt închis în catalogul în care profesoara de română mi-a pus

media generală 2,93 și m-a lăsat repetent, 16 și încep să devin captivul orbirilor fiziologice, 22 și devin prizonierul unei realități pe care n-o pot pricepe, 25 și ajung în leudul fără ieșire, 32 și îmi pun gratii de București, 53 și cred că e destul, dar nu-i așa. La 55, leagănul de la un an pare a se balansa din nou la orizont, doar că deasupra are un capac cât toate zilele”.

Interiorizat, taciturn, echilibrat, *implorator*, în relație cu lumea cea aieva, portretul lui Ioan Es. Pop se completează prin adăugiri și detalii venite din exterior, din relația cu ceilalți (văzut interogativ de Iulia Iarca drept când „cel care, în poeme, vorbește la persoana întâi, spășit, neîndrăznind să ridice privirea, doborât de greutatea vieții și a morții imaginate”, când „cel care hohotește gros de mândrie văzând că, prin arătarea străfundurilor lumii, își poate mângâia spiritul”), și se nuanțează, din interior, prin nuanțele puse de el însuși. *Din afară și dinlăuntru*, „adevăratul Ioan Es. Pop”, chipul lui, în dubla ipostază de om și creator, converge spre prevalența caracteristicilor arhetipale, așezându-l, prin preeminență, în galeria poezilor. O sinteză: „Până pe la 8-9 seara, Pop e lucid, ușor resemnat, ușor smerit, ușor spășit. De pe la 10 în sus, e cel care pe vremuri scris versuri mai reușite decât propria viață”.

Pentru clarificarea numelui de poet, **Ioan Es. Pop**, nu un pseudonim ca în cazul lui Tudor Arghezi, dar cu un adaos particularizant, este important dialogul din 2021 cu Cristian Pătrășconiu, în cadrul căruia preciza el însuși: „Și Ioan, și Pop sunt niște nume aproape fără rezonanță, motiv pentru care am decis să le adaug acest «Es.», care oferă numelui un pic de mister fără a-l altera prea mult. Ani la rând, am evitat să spun ce-i cu «Es.», întrucât explicația e cu totul nepoetică. Am preluat inițiala de la prenumele tatălui, Simion, am transcris-o fonetic și am plasat-o între Ioan și Pop. A fost o alegere destul de inspirată.”

2. *Eu-Tu, Eu-Acela*

Motto:

„L-am făcut mai de-al nostru ca să mă pot iluziona că El chiar există și că are legătură cu mizerabilele noastre existențe. Dar, noaptea, mă rog tot Celui pe care nu-L pot cuprinde”.

Complexitatea determinismului în fizica și metafizica vieții duce la crearea unor interferențe între profan și sacru. Așa apare, în gândirea și în poezia lui Ioan Es. Pop, Dumnezeu. În chat-ul cu scriitori, Iulia Iarca semnală o contradicție între trăirea în ritmul vieții și trăirea în și prin creație: „De ce îl adoptați pe Dumnezeu ca temă a poemelor, dacă îi atribuiți o dimensiune atât de demonetizată? Și, mai ales, de ce, având acest lucru în vedere, critica v-a apreciat ca fiind un poet profund religios?”

Religia și religiozitatea sunt, însă, concepte/realități diferite. Pentru Martin Buber, de exemplu, distincția viza, deopotrivă, semnificatul (expresia) și semnificantul (conținutul) reunite în *semnul* (textul) care reflectă dubla realitate – religie și religiozitate. Între *religie*, „ansamblu de practici și legi”, presupunând o „supunere față de lege”, o „obediță pasivă”, și *religiozitate*, înțeleasă drept „reînnoire perpetuă a ființei” prin întâlnirea, „uimită și entuziastă, cu Divinul”, denumind „contactul mereu reînnoit cu Absolutul”, există deosebiri de nuanță. Nu altfel vedea lucrurile și Aldous Huxley în *Filosofia perenă*. Spre deosebire de religie care „menține ceea ce există”, religiozitatea „reactualizează și reîmprospătează totul”. Cum *adevărata religiozitate este act*, atitudinea și modul de raportare mențin mereu activ Eul în relație cu Dumnezeu, „Tu-ul etern”. Ideea poetică a lui Ioan Es. Pop ar trebui înțeleasă în acest sens, precizat de el însuși: „L-am făcut mai de-al nostru ca să mă pot iluziona că El chiar există și că are legătură cu mizerabilele noastre existențe. Dar, noaptea, mă rog tot Celui pe care nu-L pot cuprinde”.

„Poet cu fior religios explicit”, cum îl vede Adrian Alui Gheorghe, care-l interoga cu privire la sacralitatea poeziei („Unde e ascuns Dumnezeu în poeziile tale?”), se poate afirma că poezia o ia înaintea poetului: „«Dumnezeu, atâta cât există, nu rezistă la vedere»; «Mă rog unui Dumnezeu care fie a plecat/ fie încă n-a apărut»; «La 36 de ani, am învățat să mă rog. Am făcut rost cu chiu, cu vai/ De un Dumnezeu al meu, o păpușă din gumă, ferfenițită...»”; asemenea lui Kierkegaard, și Ioan Es. Pop parcurge, pe drumul său, propriile etape de devenire interioară: *estetică* (a prezentului imediat), *etică* (a exigenței morale) și *religioasă* (a împlinirii). Trăind prima spaimă existențială, spune Marin Preda, omul devine moral, învață să distingă între bine și rău. *Locuirea* în timp este, simultan, expulzare din el, în sensul celor afirmate de Pascal Bruckner: „Nu locuim în timp decât fiind în permanență expulzați din el, ținuți la ușa prezentului. Suntem ființele fără adăpost ale duratei”.

Un adăpost poate fi creația. Pentru Ioan Es. Pop – poezia: „Poezia, chiar și astăzi, chiar și în formele ei cele mai profane sub aspect religios, păstrează ceva din energia originară. Eu cred că aș putea să cred și stau mereu în încordată așteptare, pentru că El e ba aici, ba dincolo, ba nicăieri, dar peste tot, ba acum, ba oricând, ba niciodată, dar mereu.”

Despre religios, despre poezia religioasă, reprezentată de Ioan Alexandru, Daniel Turcea, de exemplu, despre componenta religioasă din poezia sa, Ioan Es. Pop vede și leagă profanul și sacralul de religiozitate, stare ce implică *reînnoirea*, devenirea personală, atât de importantă în relația cu Dumnezeu. El reia ideea, afirmată recurent, potrivit căreia, la început, *poezia și rugăciunea erau una*. Despărțirea s-a produs, atunci când poezia a devenit „un act tot mai individual și egoist”, urmând o „cale proprie”. Calea aceasta proprie se regăsește și în poezia sa, alternanța profanului cu sacralul relevă și revelează *viziuni* personale asupra complexului mundan și determinismele sale („Se întâmplă și în poezia mea acest lucru: personaje și

întâmplări cerești se prăbușesc pentru o clipă în lumea mizerabilă și sunt silite să-i poarte veșmintele și puroaietele, după cum întâmplări și personaje dintre cele mai neînsemnate, mai degradate, capătă dintr-odată aureolă, se luminează, se alungesc și îmbracă haina sfințeniei. Din acest punct de vedere, poezia mea este o poezie religioasă, dar nu cred că voi fi în stare să mă desprind suficient de mult de cele de jos pentru a accede la tonalitățile poeziei religioase pure.”); completând confesiunea cu versuri reprezentative, un poem din *Unelte de dormit*, pentru fuziunea ideii cu emoția: „*cei care cred sunt mai frumoși, chiar dacă de sus nu le răspunde nimeni. cei care cred sunt mai liberi, chiar dacă de sus nu le răspunde nimeni. cei care cred sunt mai împliniți, chiar dacă de sus nu le răspunde nimeni.*”

Viața și moartea reprezintă realitatea fundamentală, o dualitate permanentă în incidența căreia se consumă existența, consemnându-și, deopotrivă, finitudinea și eternitatea. Povestea asiatică pe care o evocă Adrian Alui Gheorghe, potrivit căreia, Dumnezeu stă într-o răscruce, unde oamenii vin din toate părțile, iar El le indică „drumul pe care s-o ia de la capăt”, își lasă umbra în destinul celorlalți. Atras în acest imaginar, un *semn* al lumii, cu toate caracteristicile livești, Ioan Es. Pop îl evocă pe Rubén Darió : „Și nu știm unde mergem/ Nici de unde venim”, pentru a băjbâi, a aproxima în propria viață și destin. În răspunsul lui, se actualizează toate cele trei etape kierkegaardiene – estetică, etică, religioasă: „...Poate că răspunsul cel mai apropiat locuiește în inima omului religios, dar credința mea este slabă. Poate că locuiește în mintea matematicianului, dar eu n-m acces la revelația produsă de numere. Sau poate că nu venim și nu mergem, ci suntem doar cablurile prin care circulă evenimente și energii inaccesibile cunoașterii noastre. Uneori, totuși, în momentele de intensă trăire pe care mi le-a adus scrierea unei poezii, am avut impresia că am dat răspuns, dar, odată cu plecarea inspirației, a plecat și dezlegarea întrebării”.

Creația este o șansă, iubirea – cealaltă, modalitate de *ieșire prin cer*, soluție existențială pentru salvarea ființei. Deși nu vorbește lejer despre dragoste („Nu vorbesc niciodată despre dragoste, dar vorbesc mereu despre primejduirea ei”), Ioan Es. Pop vorbește despre „primejduirea ei”, pusă în relație, desigur, cu desacralizarea lumii. Luciditatea este a omului conștient de fenomenologia limitei, de tragicul existențial: „Spaima și moartea sunt două dintre aceste primejdii, iar eu mă zbat să le fac față, tocmai ca să apăr acea mică pâlpâire discretă pe care eu o percep ca dragoste. O feresc de prea multă expunere la lumină pentru că lumina prea puternică ar putea-o face să pară, prin contrast, o boabă dee întuneric. Un felinar stins. Pe când ea e vie, iar în lumea ei pâlpâirea îi stă cel mai bine, deoarece acolo ea echivalează cu strălucirea soarelui la amiază.”. Intră în acest câmp al semnificațiilor și problema libertății: „Libertatea are gratii. Nu-i nimeni obligat să le vadă, pentru că, până la urmă, din ignorarea temniței se naște sentimentul de libertate și chiar de fericire.”

Rememorările care-i privesc *devenirea întru ființă* așază întâmplările în albia destinului. Neconștientizat, auroral, destinul i se impune tot mai dominant și produce serii de revelații. Tabloul devenirii interioare este poemul pe care-l confesează lui Cristian Pătrășconiu „Toată tinerețea, mi-am dorit să scriu ca un om matur. Pe la paisprezece ani, m-am avântat înspre proză, după ce am citit romanul *Ion*, de Liviu Rebreanu. Am și scris câteva pagini, toate foarte serioase, dar lipsa de experiență și de... maturitate m-a oprit să continuu. Cum însă eram un cititor pasionat de romane polițiste și de aventuri, mi-am încercat mâna și acolo. Tot n-a mers. Abia apoi m-am contaminat de poezie și, pe la 16 ani, devenisem un harnic imitator al lui Eminescu, pe care îl comentam cu poetul George Achim în după-amiezile și weekendurile acelor ani de liceu. George citise enorm, așa că eu m-am înfruptat din plin din învățătura lui. Eram, din nou, cât se poate de serios. Începusem